

Внесок лабораторії сімейної медицини Харківської медичної академії післядипломної освіти у розвиток первинної медико-санітарної допомоги

В.І. Крупеня, О.В. Жук, Н.В. Просоленко
Харківська медична академія післядипломної освіти

Робота присвячена історії функціонування наукової лабораторії сімейної медицини у складі Харківської медичної академії післядипломної освіти. Стисло представлені історія її утворення, наукова тематика, основні наукові результати та досягнення, які засвідчують значення лабораторії в ефективному розвитку сімейної медицини і системи управління її якістю й доступністю.

Ключові слова: лабораторія сімейної медицини, загальна практика–сімейна медицина, первинна медико-санітарна допомога, якість, доступність, система управління.

З 2001 року у складі Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО) за ініціативою і безпосередньою участю в її організації ректора, а сьогодні Почесного Ректора академії, доктора медичних наук, професора М.І. Хвисяюка, існувала єдина в Україні науково-методична лабораторія сімейної медицини. Усі ці роки лабораторія забезпечувала науково-методичне керівництво у виконанні державних науково-дослідних робіт (НДР) за планом Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України.

Першим керівником лабораторії сімейної медицини з моменту її створення та до кінця 2012 р. був доктор медичних наук, професор А.Ф. Короп. З кінця 2012 р. лабораторію очолює кандидат медичних наук, доцент В.І. Крупеня.

Результати роботи, які були одержані за роки діяльності лабораторії, повною мірою підтвердили її здатність і готовність науково вирішувати сучасні проблеми розвитку системи охорони здоров'я, найбільш пріоритетною з яких і сьогодні є реформування первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) на засадах загальної практики–сімейної медицини (ЗПСМ). Слід зазначити, що ще у 1988 р. під науково-методичним керівництвом професора М.І. Хвисяюка та професора А.Ф. Коропа в Українському інституті удосконалення лікарів за пропозицією МОЗ СРСР була розроблена перша (однорічна) програма підготовки сімейних лікарів, а у 1999 р. складено програму впровадження сімейної медицини в охорону здоров'я Харківської області.

Головними завданнями лабораторії сімейної медицини були: виконання НДР з питань розвитку та забезпечення високої якості ПМСД на засадах сімейної медицини за планом МОЗ України, розроблення нормативно-методичних документів та науково-методичний супровід розвитку сімейної медицини.

Під керівництвом професора М.І. Хвисяюка у лабораторії сімейної медицини за участі багатьох кафедр ХМАПО, зокрема факультету загальної практики–сімейної медицини та Харківського обласного інформаційно-аналітичного центру медичної статистики, виконано дві науково-дослідні роботи за планом МОЗ України (2003–2010 рр.) та у 2013 р. завершено виконання нової трирічної теми, розпочатої у 2011 р.

Основними результатами виконання першої НДР «Наукове обґрунтування розвитку сімейної медицини і системи охорони здоров'я в регіоні (адміністративній області)» (термін виконання 2003–2005 рр.) були:

- узагальнення форм і методів роботи всіх типів закладів ЗПСМ;
- обґрунтування подальшої реструктуризації медичної допомоги і наступності її надання на первинному, вторинному та третинному рівнях та зв'язку між закладами різних рівнів;
- науково-методичний супровід розроблення і удосконалення обсягів профілактичної, діагностичної та лікувальної роботи сімейного лікаря;
- науково-методичне забезпечення моніторингу розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини у регіоні та діяльності закладів ЗПСМ;
- обґрунтування формулярної системи медикаментозного забезпечення ПМСД на засадах сімейної медицини;
- розроблення та опрацювання економічних методів і економічних критеріїв діяльності закладів ЗПСМ.

У 2006–2010 рр. лабораторією виконано другу за планом та на фінансування МОЗ України НДР «Наукове обґрунтування забезпечення доступності і якості первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини населенню регіону (адміністративної області)». Для цієї теми були розроблені найбільш адекватні методи, що є придатними для вирішення поставлених у дослідженні проблемних завдань. Це – метод структурно-функціонального аналізу для визначення шляхів забезпечення доступності і якості ПМСД на засадах сімейної медицини, а також розвитку системи охорони здоров'я регіону в цих умовах; метод синхронізації соціологічних досліджень серед різних груп респондентів; метод економічного оцінювання за матеріалами структурно-функціонального аналізу; методи інтегрального оцінювання результатів застосування нових профілактичних, діагностичних, лікувальних технологій та інші. Основними науковими результатами цього дослідження є:

- обґрунтування та визначення шляхів забезпечення доступності і якості надання ПМСД на засадах сімейної медицини населенню регіону (адміністративної області) та розвитку профілактичної спрямованості в діяльності ЗПСМ;
- розробка найбільш оптимальних моделей медичного обслуговування жінок і дітей на території обслуговування сімейними лікарями;
- визначення заходів щодо розвитку системи охорони здоров'я регіону в умовах впровадження сімейної медицини;
- вивчення впливу розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини на стан здоров'я населення з обґрунтуванням напрямів підвищення позитивного її впливу на ці показники.

У 2011–2013 рр. лабораторією була виконана третя тема науково-дослідної роботи за планом МОЗ України «Обґрунтування системи управління якістю і ефективністю первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини сільському населенню».

Майже весь арсенал сучасних наукових методик – соціологічних, статистичних, структурно-функціонального аналізу, клінічних, економічних та інших – застосовувався в цьому складному комплексному медико-соціологічному дослідженні. За результатами цього дослідження розроблено оптимальну мо-

дель системи управління якістю та ефективністю ПМСД на засадах сімейної медицини сільському населенню та створенні методичні рекомендації щодо розроблення такої системи управління на засадах сімейної медицини в регіонах.

Спеціально для виконання завдань цієї теми розроблено 2 програми соціологічного дослідження серед керівників органів і закладів охорони здоров'я та районних лікарів-спеціалістів для вивчення системи управління якістю і ефективністю ПМСД на засадах сімейної медицини сільському населенню та стану інформатизації охорони здоров'я і розвитку медичних інформаційних технологій.

За роки діяльності лабораторії затверджено МОЗ України і направлено в усі регіони країни 5 методичних рекомендацій, оформлено для затвердження МОЗ України ще 3 методичні рекомендації, видано «Укрмедінформпатент» і впроваджено 4 інформаційні листи, отримано 6 патентів, розроблено і надіслано в МОЗ України 11 нормативно-методичних документів, зокрема положення про регіональний навчально-методичний центр закладів ЗПСМ положення про позаштатного обласного спеціаліста з питань ЗПСМ. Розроблено та надіслано в МОЗ України пропозиції щодо удосконалення моніторингу розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини та законодавчої бази з питань сімейної медицини в Україні, пропозиції з питань управління якістю медичної допомоги та організації діяльності закладів ЗПСМ, щодо «Порядку вибору лікаря ПМСД» і «Примірного переліку процедур, які надаються на рівні первинної медичної допомоги».

Особливо плідною діяльність лабораторії сімейної медицини була у створенні нововведень і впровадженні їх у практику охорони здоров'я. Було розроблено та включено до Реєстру галузевих нововведень 31 нововведення та отримано понад 150 актів про впровадження. Найбільш значущими напрямками розробок є організація та управління діяльністю закладів ЗПСМ, їхнє інформаційне забезпечення, оцінювання якості та ефективності роботи, розроблення та використання адекватних медичних технологій – профілактичних, діагностичних, лікувальних.

Для методичного забезпечення управління діяльністю закладів охорони здоров'я розроблено наступні нововведення: «Спосіб економічної оцінки діяльності закладів загальної практики–сімейної медицини з використанням результатів структурно-функціонального аналізу», «Методика визначення і використання критеріїв оцінки діяльності сімейних лікарів», «Алгоритм комплексної експертної оцінки якості диспансеризації хворих в закладах ЗПСМ», «Методика розробки бізнес-планів в бюджетних і позабюджетних медичних закладах», «Спосіб застосування структурно-функціонального аналізу для оптимізації системи охорони здоров'я в умовах впровадження ЗПСМ», «Спосіб інтегральної оцінки розвитку системи охорони здоров'я адміністративного району в умовах впровадження і функціонування сімейної медицини», «Спосіб синхронізації результатів соціологічного дослідження серед медичних працівників і населення – як партнерів у вирішенні проблем

**Вклад лаборатории семейной медицины Харьковской медицинской академии последипломного образования в развитие первичной медико-санитарной помощи
В.И. Крупеня, Е.В. Жук, Н.В. Просоленко**

Работа посвящена истории функционирования научной лаборатории семейной медицины в составе Харьковской медицинской академии последипломного образования. Представлены кратко история ее создания, научная тематика, основные научные результаты и достижения, которые свидетельствуют о значении лаборатории в эффективном развитии семейной медицины и системы управления ее качеством и доступностью.
Ключевые слова: лаборатория семейной медицины, обща практика–семейная медицина, первичная медико-санитарная помощь, качество, доступность, система управления.

охорони здоров'я», «Спосіб визначення впливу різних факторів на якість діяльності закладів ЗПСМ шляхом поєднаного застосування дисперсійного аналізу і алгоритму комплексної експертної оцінки якості» та «Спосіб комплексної оцінки організаційно-методичної роботи з питань діяльності закладів ЗПСМ шляхом застосування десяткових логарифмів».

З тематики нових медичних технологій найбільш важливими нововведеннями є: «Застосування пристрою «Лідомед-Біо» для біорезонансної та променевої терапії в практиці сімейного лікаря», «Спосіб лікування та реабілітації хворих на захворювання хребта в практиці сімейного лікаря», «Методика використання комплексу показників електричного опору в біологічно активних точках шкіри хворого у практиці сімейного лікаря», «Спосіб застосування наукових розробок з питань санології у профілактичній діяльності закладів ЗПСМ» та «Алгоритм технологій сімейного лікаря з питань формування здорового способу життя людини».

Переважно більшість нововведень було розроблено власне за результатами наукових досліджень, проте розроблення низки пропозицій для включення в Реєстр галузевих нововведень передувало проведенню наукових робіт. Це зумовлено відсутністю певних методик, необхідних для виконання деяких завдань наукових досліджень. Останнє визначалось шляхом інформаційно-патентного пошуку з використанням вітчизняної і світової наукової медичної та технічної інформації, системи Internet та новітніх технологій виконання наукових досліджень. За такими принципами були розроблені нововведення «Методика визначення і використання критеріїв оцінки діяльності сімейних лікарів», «Спосіб інтегральної оцінки ефективності надання медичної допомоги дітям в закладах ЗПСМ», «Спосіб визначення втраченого потенціалу працездатності внаслідок смертності населення на первинному рівні надання медичної допомоги». Для цього були проведені випробувальні дослідження, накопичена необхідна інформація, розроблені проекти методик з подальшою перевіркою їх на практиці.

Було захищено 1 докторську та 2 кандидатські дисертації, виконано 2 кандидатські дисертації та виконується 1 докторська.

За участі лабораторії сімейної медицини організовувалися та проводилися Всеукраїнські науково-практичні конференції, які були присвячені розвитку сімейної медицини та II з'їзд лікарів загальної практики–сімейної медицини України (Харків, 2005).

З моменту заснування лабораторії є учасником з'їздів Всеукраїнського лікарського товариства, конгресів Світової федерації українських лікарських товариств, з'їздів сімейних лікарів і майже всіх українських науково-практичних конференцій з питань сімейної медицини.

Викладене вище свідчить про активну організаційну і творчу науково-методичну роботу колективу лабораторії сімейної медицини, яка була спрямована на вирішення одного з найбільш пріоритетних державних завдань в охороні здоров'я – реформування ПМСД на засадах сімейної медицини, забезпечення її доступності і високої якості, передусім сільському населенню.

**Contribution to the development of primary health care by Kharkiv Medical Academy's of Postgraduate Education laboratory of family medicine
V.I. Krupenya, O.V. Zhuk, N.V. Prosolenko**

This article is focuses on the twelve yeas of functioning of scientific laboratory of family medicine in the structure of Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education. History of it creation, scientific topics, main scientific results and achievements are briefly presented. All this proves the role of laboratory in effective development of family medicine and management system of quality and availability of primary medical care.
Key words: laboratory of family medicine, general practice–family medicine, primary medical care, quality, availability, management system.

Сведения об авторах

Крупеня Владимир Ильич – Харьковская медицинская академия последипломного образования, 61176, г. Харьков, ул. Корчагинцев, 58; тел.: (067) 572-46-49

Жук Елена Владимировна – Харьковская медицинская академия последипломного образования, 61176, г. Харьков, ул. Корчагинцев, 58

Просоленко Наталья Васильевна – Харьковская медицинская академия последипломного образования, 61176, г. Харьков, ул. Корчагинцев, 58

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання профілактики, діагностики та лікування в практиці сімейного лікаря. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, 14–15 квітня 2010 р./ ред. рада: О.М. Хвисьюк (голова) та ін.; МОЗ України та ін. – Харків, 2010. – 146 с.
2. Обсяги профілактичної діяльності та лікувальної роботи лікаря загальної практики-сімейної медицини /за загальною редакцією О.М. Хвисьюка, Б.А. Рогожина, А.Ф. Коропа. – Харків: Прапор, 2005. – 416 с.
3. Сучасна післядипломна освіта: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали навчально-наукової конференції / Під ред. О.М. Хвисьюка, М.І. Хвисьюка, В.Г. Марченко. – Харків: «Оберіг», 2013. – 230 с.

Стаття постуила в редакцію 22.02.2015

НОВОСТИ МЕДИЦИНЫ

ГРУДНОЕ ВСКАРМЛИВАНИЕ ПРЕДОТВРАЩАЕТ ОПАСНУЮ БОЛЕЗНЬ ГЛАЗ У НЕДОНОШЕННЫХ ДЕТЕЙ

Нормальному розвитку сетчатки у недоношених спосібствує грудне вскармливание.

Недоношенні діти з'являються на світ дуже ослабленими: у таких малюків не повністю сформувалися деякі органи - наприклад, легкі, сітчатка ока і інші. Нормальному розвитку сітчатки у недоношених спосібствує грудне вскармливание.

Ретинопатія недоношених є одним із найбільш важких наслідків появи на світ раніше строку - при цій патології порушується процес формування судин сітчатки ока, який у недоношених дітей ще не завершився в час перебування в материнській утробі.

Раннє припинення розвитку судин сітчатки може привести до повної сліпоты - саме ретинопатія недоношених стала причиною втрати зору ще в перші тижні життя знаменитим співачкою з США Стиві Уандером (Stevie Wonder).

Сейчас акушери і лікарі-неонатологи навчилися вихажувати дітей, з'явившихся на світ навіть на 22-24 тижні внутрішньоматеринського розвитку - але у таких дітей ризик розвитку ретинопатії недоношених значно вище порівняно з тими малюками, які з'явилися на світ, скажімо, на 32-34-й тижні вагітності замість запланованої 40-ї.

Поэтому відкриття ролі грудного вскармливания для профілактики цієї форми дистрофії сітчатки має велике значення для десятків мільйонів малюків по всьому світу, які кожен рік народжуються недоношеними.

О неоцінюваній ролі материнського молока в запобіганні розвитку ретинопатії недоношених повідомляють міжнародна група вчених з Китаю, Канади і Великої Британії.

Ці дослідники провели аналіз результатів 5 раніше опублікованих наукових робіт, присвячених проблемі ретинопатії недоношених з загальною кількістю учасників більше 2 000.

Всі діти, які брали участь в цьому дослідженні, з'явилися на світ на 26-30 тижні внутрішньоматеринського розвитку з вагою від 772 г до 1 200 г.

Вчені опитали матерей цих малюків, коли дітям виповнилося 12 місяців. Дослідників цікавило в першу чергу, яке харчування отримували малюки на протязі перших тижнів і місяців життя.

Було встановлено, що порівняно з харчуванням виключно молочними сумішми грудне вскармливание було пов'язано зі зниженням ризику розвитку ретинопатії на 75% - при цьому, завдяки унікальним компонентам материнського молока, ризик розвитку найбільш важкої форми дистрофії сітчатки, що веде до сліпоты, знизився на 90%.

Навіть в тому випадку, якщо дитина харчувався материнським молоком на протязі всього декількох тижнів, ризик розвитку у нього ретинопатії недоношених знизився на 46%.

Источник: www.health-ua.org